

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2010 metai

1

LI
LEIDYKLA

Vilnius 2011

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2010

1

Vilnius 2011

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2010

1

Vilnius 2011

UDK 947.45
Li 237

Žurnalo leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA

NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas

Alfonsas EIDINTAS
Vilniaus universitetas

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje

Zigmantas KIAUPA (pirmininkas)
Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ
Lietuvos istorijos institutas

Bronius MAKAUSKAS
Lenkijos MA istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Kultūros, filosofijos ir meno institutas

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas

Edmundas RIMŠA
Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)
Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas

Joachim TAUBER
Nordost-Institut Liuneburge

Šio žurnalo straipsnių pavadinimai ir santraukos cituojami duomenų bazėse:

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing

Recenzijos skelbiamos duomenų bazėje recensio.net
Reviews appearing in this journal are published in recensio.net

ISSN 0202-3342

© Lietuvos istorijos institutas, 2011
© Straipsnių autoriai, 2011

VYTENIS ALMONAITIS

KALTINĖNŲ KRAŠTO BAJORAI XIV A. PABAIGOJE – XV A. PRADŽIOJE

Įvadas. Kaltinėnų kraštas (valsčius) pirmą kartą įvardytas 1371 m.¹ Nuo to laiko iki XV a. pradžios jis šaltiniuose minimas greta Medininkų, Kražių, Raseinių, Viduklės bei Ariogalos kraštų – tuomet svarbiausių etninės Žemaitijos struktūrinių dalių². Tad įvairiapusiai šio valdymo vieneto tyrimai aktualūs tiek Kaltinėnų miestelio, tiek visos Žemaitijos istorinės raidos kontekste.

Šiuo tekstu siekiama apibendrinti duomenis apie XIV a. pabaigoje – XV a. pradžioje Kaltinėnų krašte gyvenusius bajorus. Pirmiausia jie įvardijami 1390 m. Žemaitijos–Vokiečių ordino sutartyje, 1399–1409 m. Marienburgo išdininko knygoje bei 1413 m. protestą arbitrai Benediktui Makrai pateikusios žemaičių delegacijos sąrašė³. Remdamasis šių ir kai kurių kitų šaltinių duomenimis, istorikas Rimvydas Petrauskas jau yra paskelbęs daugumos 1390–1413 m. minimų Žemaitijos bajorų sąrašą, kuriame aprašė ir Kaltinėnų atstovus⁴. Tačiau šį sąrašą galima patikslinti ir papildyti, juo labiau

¹ *Scriptores rerum Prussicarum*, hrsg. von T. Hirsch, M. Töppen, E. Strehlke, Leipzig, 1863, Band 2, S. 429–662; V. Marburgietis, *Naujoji Prūsijos kronika*, vertė R. Jasas, Vilnius, 1999, p. 144. Palyginimui: *Scriptores rerum Prussicarum*, S. 96–100; *Vartberges Hermaņa Livonijos hronika*, tulkojis Ē. Murgurēvičs, Rīga, 2005, p. 116–125; H. Latvis, H. Vartbergē, *Livonijos kronikos*, vertė J. Jurginis, Vilnius, 1991, p. 196–197.

² Plačiau apie tai: V. Almonaitis, *Žemaitijos politinė padėtis 1380–1410 metais*, Kaunas, 1998, p. 79–83.

³ *Codex epistolaris Vitoldi. 1376–1430*, ed. A. Prochaska, Cracoviae, 1882, Nr. LXVII, s. 23–24 (toliau – CEV); *Das Marienburger Tresslerbuch der Jahre 1399–1409*, hrsg. von E. Joachim, Königsberg, 1896, S. 396, 421, 487, 488, 543 (toliau – MTB); *Lites ac res gestae inter Polonos Ordinemque Cruciferorum*, t. 2, ed. Z. Celichowski, Posnaniae, 1892, s. 147.

⁴ R. Petrauskas, Žemaičių diduomenė ir politinė padėtis Žemaitijoje XIV a. pabaigoje – XV a. pradžioje, *Žemaičių istorijos virsmas iš 750 metų perspektyvos*, Vilnius, 2004, p. 163–172.

kad kaltinėniškiai minimi ir vos vėliau: 1415 m. Kaune didžiojo kunigaikščio Vytauto išduotame donaciniame akte⁵, 1419 m. išsiųstuose Ordino maršalo laiškuose⁶. Duomenų yra ir dar vėlesniuose šaltiniuose, pavyzdžiui, į trečiąją Lietuvos Metrikos knygą patekusiame XV a. vidurio akte⁷, tačiau šiame tekste stengtasi sutelkti dėmesį į pačius seniausius, iki 1419 m. paminėtus asmenvardžius. Žemiau abėcėlės tvarka pateikiamas Kaltinėnų krašte gyvenusių kilmingųjų sąrašas, kartu nurodant ir jų pavaldinių asmenvardžius. Bajorai, kurių vardai nežinomi, minimi pristatant giminaičius.

1390–1419 m. šaltiniuose minimi Kaltinėnų krašto bajorai

Činiūra. Nausučio tėvas. Minimas (*Новсютю Чинюровичю*) 1415 m. didžiojo kunigaikščio Vytauto donaciniame akte įvardijant sūnų. Pats tuomet nebuvo apdovnotas.

Daukša (Daukas). Kaip Kaltinėnų krašto atstovas įvardijamas (*Dawchs*) 1390 m. sudarytoje Žemaitijos–Vokiečių ordino sutartyje.

Dirkintas (Dirgintas). Minimas (*Диркгинъту*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Masiutį (*Масютис*).

Eimundas (Eimuntas). Kaip Kaltinėnų krašto atstovas įvardijamas (*Eymund*) 1390 m. sudarytoje Žemaitijos–Vokiečių ordino sutartyje.

Gaudiktas. Minimas (*Gawdikke*) 1419 m. Ordino maršalo laiške, vadinamas kamarninku – vietos administratoriumi. Matyt, tuomet buvo nusiteikęs prieš Vytautą ir palankus Švitrigailai.

Gelutis. Skučo brolis. Greičiausiai jį (*Gelutte*), siekdami patraukti į Ordino pusę, 1406 m. vokiečiai apdovanojo brangiais audiniais⁸. Vėl minimas (*Кгялутю*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Žvinakį (*Žvynakį, Жвиникос*).

Ginkus. Žygo tėvas. Minimas (*Кгинкови*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Vizgailą (*Визгаило*). Antrą kartą akte paminėtas įvardijant sūnų (*Кгинъковичу Жыкю*).

⁵ K. Jablonskis, Nauji Vytauto laikotarpio aktai, *Praeitis*, t. 2, Kaunas, 1933, p. 382–384; *Lietuvos TSR istorijos šaltiniai*, t. 1, Vilnius, 1955, p. 66 (toliau – *LIŠ*, t. 1); *Vitoldiana. Codex privilegiorum Vitoldi magni ducis Lithuanie 1386–1430*, zebrai i wydał J. Ochmański, Warszawa–Poznań, 1986, s. 85–86. Išlikęs ir 1529 m. surašytas lenkiškas šio teksto vertimas, tačiau jame įvelta daug netikslumų: *Акты издаваемые Виленскою комиссиею для разбора древних актов*, т. XXIV, Вильна, 1898, с. 73–74 (toliau – *Акты*, т. XXIV).

⁶ *CEV*, s. 439–441.

⁷ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 3 (1440–1498). Užrašymų knyga 3*, Vilnius, 1998, p. 50 (toliau – *Lietuvos Metrika, Kn. 3*).

⁸ *MTB*, S. 396.

Kaitenis. Minimas (*Коутеню*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Ruklį (*Руклис*). Žemiau minimas asmuo buvo jo bendravardis.

Kaitenis. Tikėtina – žemiau minimo Visagino brolio sūnus (*Високгимову братаничу*)⁹. Minimas (*Коутенью*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Liką (*Ликос*). Anksčiau minimas bajoras buvo jo bendravardis.

Kantminas (Kantinas, Kantautas). Minimas (*Конътыновы*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Kuturį (*Кутурис*). 1529 m. jo įpėdiniai vadinami Kantauto gimine (*Kontowtowego rodu*), tad gali būti, jog 1415 m. akte asmenvardis pateikiamas netiksliai¹⁰.

Kęstautas (Keistautas). Petro Vizbaro brolio ([Ви]сбораву братаничу), greičiausiai Mingailos, sūnus. Minimas (*Кеустовтову*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuokart gavo du pavaldžius žmones – Arvydą (*Арвидъ*) ir Vabalį (Vabolį, *Воболис*). Tikėtina, jog XV a. viduryje dar vienu pavaldiniu Kaltinėnų valsčiuje apdovanotas *Коустовт* yra tas pats asmuo¹¹.

Knipas (Кнепас, Кнепѐ). Turėjo šaltiniuose minimą sūnų. Gyveno vietovėje *Меgethen, Мугеgethen* – Kaltinėnų kraštui priklausiusiame žemesnio lygio administraciniame centre ir ėjo vietos kamarininko pareigas. Minimas (*Кнеппыс, Кнеппе*) 1419 m. Ordino maršalo laiškuose. Tuo metu buvo nusiteikęs prieš Vytautą ir palankus Švitrigailai bei Ordinui. Sūnus (*Кнеппыс сон*) kaip *Меgethen*, Kaltinėnų ir Raseinių kraštų (faktiškai – dalies opoziciškai nusiteikusių bajorų) atstovas, 1419 m. vyko pas Ordino maršalą.

Mažeikis (Mažeika). Minimas (*Можеику*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Derkį (*Даргі, Деркис*).

Meirė. Spudučio ir Vismilo dėdė. Matyt, vienas iš turtingesnių ir įtakingesnių bajorų. Minimas (*Меирове*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuokart gavo du pavaldžius žmones – Visdergkojį (*Висдеркгоисъ*) ir Knistutį (Knystutį, *Книстутис*). Minimas akte dar du kartus, pabrėžiant minėtų sūnėnų kilmę. Jo ir Vizbaro giminę valdovas 1415 m. apdovanojo

⁹ Iškreiptą vardą *Високгимову* bandyta skaityti ir kitaip – Visagimio: *LIŠ*, t. 1, p. 66. Įrodžius, jog tai ne Visaginas, o kitas asmuo, Kaltinėnų bajorų sąrašą tektų papildyti.

¹⁰ *Акты...*, т. XXIV, с. 73.

¹¹ *Lietuvos Metrika. Kn. 3*, p. 50.

gausieniai – paskirdamas penkis pavaldinius. 1529 m. palikuonys pabrėžė priklausan-
tys Meirės giminei (*Meyrowego rodu*)¹².

Mingaila (Minigaila) Jokūbas. Vizbaro Petro brolis. Greičiausiai Kęstauto tė-
vas. Vienas iš įtakingiausių Kaltinėnų bajorų, patekęs į valdovui artimų žmonių ratą.
Matyt, jį (*Migal*) 1407 m. vokiečiai paskatino pinigine išmoka ir vadino „žemaičių
vyresniuojų“¹³. Tikėtina, kad tas pats asmuo (*Migail*) minimas 1408 (ar 1406) m., kai
kartu su broliu Vizbaru ir dviem kitais žemaičių vyresniaisiais Karšuvos krašte susi-
tiko su čia atvykusiu vaitu Mykolu Kiuchmeisteriu (*Küchmeister*) – Žemaitiją tuomet
valdžiusiu Ordino pareigūnu¹⁴. 1412 m. įvardijamas (*Minigail*) kaip atstatytos Veliuo-
nos pilies seniūnas¹⁵. 1413 m. dalyvavo (*Jacobo Minigel*) sudarant Horodlės susita-
rimus tarp Lietuvos ir Lenkijos atstovų, čia gavo Sirokomlės herbą¹⁶. Vėl minimas
(*Миникгялу*) ir vadinamas Vizbaro broliu 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio
Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuokart gavo pavaldų žmogų
Mažbutą (*Можьбутъ*). Tiesa, kaip pastebi ir R. Petrauskas¹⁷, kol kas nėra galutinai
įrodyta, kad visais šiais atvejais turimas omenyje tas pats asmuo. Juo labiau, kad dėl
vardų panašumo ir galimų klaidų juos užrašant Mingaila šaltiniuose ir istoriografijoje
gali būti painiojamas su kitu bajoru – Nigaila.

Nausutis. Činiūros sūnus. Minimas (*Новсутю Чинюровичю*) 1415 m. išduotame
didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuokart
gavo pavaldų žmogų Ruslį (*Руслиц*).

Nigaila (Nikaila) Petras. Turėjo sūnų. Vienas žymesnių krašto bajorų. Bent nuo
1406 m. jis (*Nygail*) palaikė ryšį su Ordino pareigūnais¹⁸. Matyt, būtent šis bajoras
(*Nygal*) už parodytą palankumą 1408 m. gavo iš vokiečių dovanų žirgą, kainavusį
8 markes¹⁹. Didysis kunigaikštis Vytautas nepasitikėjo Nigaila, todėl pradėdamas
1409 m. sukilimą, jo sūnų (*Nigals son*) paėmė įkaitu²⁰. Vis dėlto užuot baudęs, vėliau
Vytautas palenkė Nigailą į savo pusę. 1412 m. jis (*Nigail*) jau randamas atstatyto-

¹² *Акты...*, т. XXIV, с. 73.

¹³ *MTB*, S. 421.

¹⁴ *CEV*, s. 159–160. Pastarajame šaltinių rinkinyje pateikiamas tik laiško aprašas. Čia nurodoma vardo
forma *Nigail*, tačiau šaltinio originalu naudojesis R. Petrauskas nurodo, jog iš tikrųjų tekste rašoma *Migail*:
R. Petrauskas, *Lietuvos diduomenė XIV a. pabaigoje – XV a.*, Vilnius, 2003, p. 269.

¹⁵ *CEV*, s. 232.

¹⁶ *Akta unji Polski z Litwą 1385–1791*, wydali S. Kutrzeba, W. Semkowicz, Kraków, 1932, nr 49, s. 54.

¹⁷ R. Petrauskas, *Lietuvos diduomenė XIV a. pabaigoje – XV a.*, p. 269.

¹⁸ *CEV*, s. 130. Datuojant šį paminėjimą 1409 m., klystama: R. Petrauskas, Žemaičių diduomenė
ir politinė padėtis Žemaitijoje XIV a. pabaigoje – XV a. pradžioje, *Žemaičių istorijos virsmas iš 750 metų
perspektyvos*, p. 169.

¹⁹ *MTB*, S. 488. Šio šaltinio rengėjai laikė *Nygal* kitu asmeniu – skalviu: ten pat, p. 633.

²⁰ *CEV*, s. 185.

je Veliuonos pilyje, kurios seniūno pareigas ėjo kitas kaltinėniškis Mingaila. Matyt, ir Nigaila užėmė svarbias pareigas, nes viešai agitavo įgulos karius, sakydamas, jog Vytautas greitai trauks į Ragainę, o po to į Karaliaučių atsiimti Lietuvai priklausiusių žemių²¹. 1413 m. Petras Nigaila (*Petrus dictus Nicael*) jau buvo apsikrikštijęs ir kartu su Petru Vizbaru įėjo į žemaičių delegaciją, Kaune pateikusią protestą B. Makrai. Greičiausiai jis (*Никгаилу*) XV a. viduryje gavo dar vieną pavaldinį Kaltinėnų valsčiuje²². Dėl vardų panašumo ir klaidų juos užrašant Nigaila gali būti painiojamas su anksčiau minėtu Mingaila.

Pokimas (Pakimas, Pagimas). Minimas (*Покгиму*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Dransutį (Drašutį, *Дронсутис*).

Ragelis. Kaip Kaltinėnų krašto atstovas įvardijamas (*Ragel*) 1390 m. sudarytoje Žemaitijos–Vokiečių ordino sutartyje.

Saviginas (Sauginas). Minimas (*Совикгину*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Vizgailą (*Визкгаило*). Jo palikuonys 1529 m. vadinami Saugino gimine (*Sowginowego rodu*)²³.

Skučas. Gėlučio brolis. Kaip Kaltinėnų krašto atstovas įvardijamas (*Skutez*) 1390 m. sudarytoje Žemaitijos–Vokiečių ordino sutartyje. Minimas (*Скучеву брату*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams, bet tik įvardijant brolių. Pats tuomet nebuvo apdovanotas.

Skvaibutas. Kaip Kaltinėnų krašto atstovas įvardijamas (*Sqwaybuth*) 1390 m. sudarytoje Žemaitijos–Vokiečių ordino sutartyje.

Spudutis. Meirės brolio ar sesers sūnus (*Меирову племеньнику*), Vismilo brolis ar pusbrolis. Minimas (*Спудутю*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Alsi (*Олсисъ*).

Tylenis. Kaip Kaltinėnų krašto atstovas įvardijamas (*Tilen*) 1390 m. sudarytoje Žemaitijos–Vokiečių ordino sutartyje.

Tulys (Tulė). Minimas (*Thule*) 1419 m. Ordino maršalo laiške, ėjo vietos kamarininko pareigas. Matyt, tuomet buvo nusiteikęs prieš Vytautą ir palankus Švitrigailai.

Valačius. Minimas (*Волачату*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Virkutį (*Виркутис*).

²¹ Ten pat, p. 232.

²² *Lietuvos Metrika*. Kn. 3, p. 50.

²³ *Акты...*, т. XXIV, с. 73.

Visaginas (Visginas). Tikėtina, kad turėjo brolių. Tokiu atveju yra anksčiau minėto Kaitenio dėdė. Buvo vedęs, turėjo vaikų. 1416 m. Konstanco bažnytiniam susirinkimui pateiktame žemaičių skunde rašoma, kad vokiečiai Visaginą (*Wyssigynum*), taip pat jo žmoną ir vaikus iš pradžių surištus nusivarė į Prūsiją, o vėliau ten nužudė²⁴. Tai sutampa su žiniomis Marienburgo išdininko knygoje, kurioje 1408 m. fiksuojama išmoka Visagino žmonai (*Wischegegenen wyb*) iš Kaltinėnų (*Caltenenen*), kuri tuomet gyveno Prūsijoje, Krimyčiuose²⁵. Taigi tuo metu šeima jau buvo išstremta iš gimtinės, o Visagino žmonos „adresas“ galbūt rodo, į kurią regioną patekdavo ir kiti iš Žemaitijos išvaryti žmonės. Matyt, kryžiuočiai iš pradžių dar bandė patraukti Visaginą į savo pusę, nes 1409 m. jam (*Wissegen dem Samaythen*) skirta nedidelė pinigine išmoka²⁶. Bene paskutinį kartą šis bajoras minimas 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto kilmingiesiems, įvardijant brolio sūnų Kaitenį (*Високзимоу братаничу*). 1413 m. Horodlės akte paminėtas Lietuvos bajoras *Stanislao Wyssygyn* greičiausiai yra kitas bendravardis asmuo²⁷. Mažai tikėtina, kad Visaginas iš Kaltinėnų tuo metu dar buvo gyvas, kad 1413 m. jį apkrikštijus, 1416 m. Konstancie būtų drįsta sakyti netiesą apie to paties asmens nužudymą. Tiesa, Bažnyčios susirinkime vyko atkakli propagandinė kova, tad visiškai tokios tikimybės atmesti negalima.

Vismilas. Meirės brolio ar sesers sūnus (*Меирову племеньнику*), Spudučio brolis ar pusbrolis. Minimas (*Висмилу*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo du pavaldžius žmones – Žvalgenį (*Жволкзенис*) ir Vabalį (*Ваболі, Воболис*).

Vizbaras (Visbaras) Petras. Mingailos brolis, Kęstauto dėdė. Žymus krašto bajoras. Greičiausiai jis (*Wezebar*), brolis Mingaila ir du kiti žemaičių vyresnieji 1408 (ar 1406) m. Karšuvos krašte susitiko su čia atvykusiu Žemaitijos vaitu M. Kiuchmeisteriu²⁸. 1413 m. Petras Vizbaras (*Petrus dictus Vissabor*) jau buvo apsikrikštijęs ir kartu su Petru Nigaila įėjo į keturiolikos žymiųjų Žemaitijos bajorų delegaciją, Kaune pateikusių protestą B. Makrai. 1415 m. įvardijamas (*Визбору*) pirmuoju tarp didžiojo kunigaikščio Vytauto apdovanotų Kaltinėnų krašto bajorų. Tuomet gavo du pavaldžius žmones – Sarvydą (*Сорвидос*) ir Vytilą (*Вутило*). Tame pačiame akte minimas dar du kartus, pabrėžiant „garbingą“ minėtų giminaičių kilmę. Jo ir Meirės giminę tuokart valdovas apdovanojo gausiausiai ir iš viso skyrė penkis pavaldinius. R. Petrausko nuomone, tas pats Vizbaras (*Визборусы, Визбору*) gerokai vėliau – XV a. viduryje –

²⁴ *CEV*, s. 1022; *LIŠ*, t. 1, p. 65.

²⁵ *MTB*, S. 487.

²⁶ Ten pat, p. 543.

²⁷ *Akta unji Polski z Litwą 1385–1791*, s. 54.

²⁸ *CEV*, s. 159–160.

gavo naujų valdų Kaltinėnų ir Raseinių valsčiuose²⁹. Vis dėlto negalima garantuoti, kad šiais atvejais omenyje turimas tas pats asmuo. 1529 m. minimi gausūs „Vizbaro giminės“ (*Wizborowego rodu*) palikuonys³⁰. Tarp jų įvardijamas Jurgis Paškavičius (*Jerzy Paszkowicz*) – vienas garsios Poškų (Paškevičių) giminės pradininkų³¹. Taigi Dionizas Poška neatsitiktinai save laikė Vizbaro palikuonimi ir būtent todėl norėjo būti palaidotas Kaltinėnuose.

Žygas (Žigas). Ginkaus sūnus (*Кзиньковичу*). Minimas (*Жыкзю*) 1415 m. išduotame didžiojo kunigaikščio Vytauto dovanojimų akte Kaltinėnų krašto bajorams. Tuomet gavo pavaldų žmogų Nemintą (*Неминтъ*).

Baigiamosios pastabos. Taigi turimais duomenimis, 1390–1419 m. šaltiniuose įvardijama 30 Kaltinėnų krašte gyvenusių kilmingųjų. Minimi ir keli jų artimieji, bet pastarųjų vardai nenurodomi. 1415 m. akte taip pat užrašyti 22 bajorų pavaldinių – paprastų valstiečių – vardai. Rimtesni lyginamieji tyrimai kol kas nebuvo atlikti, tačiau susidaro įspūdis, kad Kaltinėnų krašte, lyginant su kitais Žemaitijos valdymo vienetais, bajorų gyveno daug. Kai kurie jų – Jokūbas Mingaila, Petras Nigaila ir Petras Vizbaras – buvo artimi didžiajam kunigaikščiui, ėjo įvairias atsakingas pareigas. Tarp kitų šaltiniuose minimų bajorų savo visuomenine padėtimi išsiskiria Meirė bei ypatingo likimo žmogus – tremtyje į Prūsiją žuvęs Visaginas. Gausus bajorų sluoksnius patvirtina, o kartu iš dalies ir paaiškina Kaltinėnų krašto svarbą aptarto laikotarpio Žemaitijos vidaus politinėje struktūroje.

BOIARS (NOBLES) OF KALTINĖNAI REGION IN LATE FOURTEENTH – EARLY FIFTEENTH CENTURIES

Summary

VYTENIS ALMONAITIS

The present text generalizes the data on the boiars (nobles) who lived in Kaltinėnai region (valsčius – a local administrative unit) in late fourteenth – early fifteenth centuries. At first they are referred to in the treaty of 1390 between Žemaitija (Samogitia) and the Teutonic Order, then in the book of Marienburg treasurer for 1399–1409 and then in the list of the Samogitian delegation who handed a protest to arbiter Benediktas Makra in 1413. Some data can also be found in the donation deed issued by Grand Duke Vytautas in Kaunas in 1415 and in letters of the Order's marshal sent in 1419.

²⁹ *Lietuvos Metrika. Kn. 3*, p. 39, 49, 50; R. Petrauskas, *Lietuvos diduomenė XIV a. pabaigoje – XV a.*, p. 269.

³⁰ *Акты...*, т. XXIV, с. 73.

³¹ V. Vanagas, *Dionizas Poška*, Vilnius, 1994, p. 10–12.

It was found that the above sources mention 30 nobles who resided in Kaltinėnai region, namely Činiūra, Daukša, Dirkintas, Eimundas, Gaudiktas, Gėlutis, Ginkus, Kaitenis, Kaitenis (homonym), Kantminas, Keštautas, Knipas, Mažeikis, Meirė, Mingaila, Nausutis, Nigaila, Pokimas, Ragelis, Saviginas, Skučas, Skvaibutas, Spudutis, Tylenis, Tulys, Valačius, Visaginas, Vismilas, Vizbaras and Žygas.

Comparative research of a more serious nature has not been conducted, but it seems that a number of boiars lived in Kaltinėnai regions if compared to other administrative units of Žemaitija. Several of them such as Jokūbas Mingaila, Petras Nigaila and Petras Vizbaras were close to the Grand Duke and held various responsible positions. Meirė can be distinguished among other boiars referred to in the sources by his social position, and Visaginas (a person of a very special fate) died in exile to Prussia. An abundant stratum of boiars confirms and to some extent explains the significance of Kaltinėnai region in the internal political structure of Žemaitija in the period in question.

Gauta 2010 m. sausio mėn.

Vytenis Almonaitis – humanitarinių mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto Istorijos katedros docentas. Monografijos „Žemaitijos politinė padėtis 1380–1410 metais“ (Kaunas, 1998), keliasdešimties mokslinių straipsnių autorius. Mokslo populiarinimo knygų rengėjas ir leidėjas. Tyrinėjimų kryptys: Vakarų Lietuvos istorinė geografija XIV–XVI a., LDK politinė istorija XIV a. – XV a. pradžioje.

Adresas: VDU Humanitarinių mokslų fakultetas, K. Donelaičio g. 52, Kaunas 44244
El. paštas: V.Almonaitis@hmf.vdu.lt